

VAMMAISPALVELUN SOVELTAMISOHJEET

Voimassa Heinolan kaupungissa 1.2.2021 alkaen

Hyväksytty:

Heinolan kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta 19.1.2021 (5 §)

Sisällys

JOHDANTO.....	4
Asiakkaan yhteydenotosta palvelujen järjestämiseen	4
Vammaispalvelulain soveltaminen suhteessa muuhun lainsäädäntöön palvelujen järjestämisessä	5
Vammaispalvelulain mukaan myönnettävät palvelut	6
Palvelutakuu.....	7
1 PALVELUTARPEEN SELVITTÄMINEN JA PALVELUSUUNNITELMA	9
1.1 Sosiaalihuoltolain, vammaispalvelulain, asiakaslain sekä hallintolain veloitteet	9
1.2 Palvelutarpeen selvittäminen ja arviointi	9
1.3 Palvelusuunnitelma	10
2 VAIKEAVAMMAISTEN KULJETUSPALVELUT	11
2.1 Kuljetuspalvelutarpeen arviointi	11
2.2 Kuljetusmatkojen tarve.....	12
2.3 Kuljetusmatkojen määrä ja omavastuu	12
2.4 Kuljetuspalvelualueet ja kohtuulliset kustannukset.....	12
2.5 Kuljetuspalvelujen järjestäminen.....	13
2.6 Oman auton vaikutus kuljetuspalveluun.....	13
2.7 Kuljetuspalveluun liittyvä saattajapalvelu.....	13
3 PÄIVÄTOIMINTA.....	14
3.1 Päivätoiminnan palvelutarpeen arviointi ja myöntämisen edellytykset	15
3.2 Päivätoiminnan järjestäminen.....	15
3.3. Päivätoiminnan maksut	16
4 PALVELUASUMINEN	16
4.1 Palveluasumisen tarpeen arviointi	16
4.2 Palveluasumisen järjestäminen	17
4.3 Palveluasumisen maksut.....	17
5 ASUNNON MUUTOSTYÖT SEKÄ ASUNTOON KUULUVAT VÄLINEET JA LAITTEET	17
5.1 Asunnon muutostöiden tarpeen arviointi.....	18
5.2 Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet	19
5.3 Asunnon muutostöiden kustannusten korvaaminen	19
5.4 Kuntien välinen korvausvastuu	19
6 HENKILÖKOHTAINEN APU	19
6.1 Henkilökohtaisen avun tarpeen arviointi.....	20
6.2 Henkilökohtaisen avun järjestäminen	20
7 KUNTOUTUSOHJAUS.....	22
8 SOPEUTUMISVALMENNUS.....	22

9 TALOUDELLISET TUKITOIMET	23
9.1 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet	23
9.2 Korvaus auton hankintaan ja autoon tehtävät muutostyöt	24
9.3 Ylimääräisten vaatekustannusten korvaaminen	24
9.4 Ylimääräisten erityisravintokustannusten korvaaminen	25

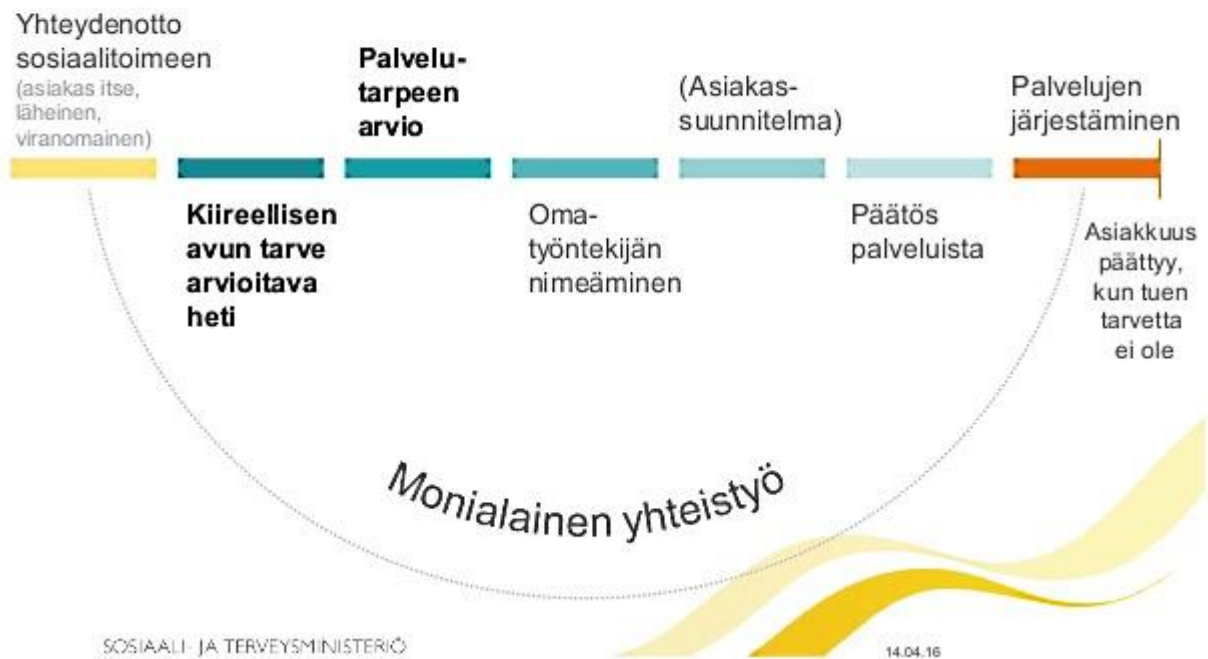
JOHDANTO

Vammaispalvelun soveltamisohjeet on laadittu Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän sekä Heinolan kaupungin ja Sysmän kunnan yhteistyössä. Ohjeiden tarkoitus on tukea laadukasta asiakastyötä ja varmistaa yhdenvertaisuuden toteutuminen vammaispalvelujen myöntämiskäytännöissä. Kuntayhtymällä sekä kunnilla voi lisäksi olla työkäytäntöihin liittyviä omia ohjeitaan. Lisätietoa vammaispalveluista saa vammaispalvelutoimistoista sekä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymässä myös asiakasohjaus Polusta.

Asiakkaan yhteydenotosta palvelujen järjestämiseen

Sosiaalitoimeen tapahtuvan yhteydenoton perusteella tehtävästä palvelutarpeen arvioinnista palvelujen järjestämiseen edetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan seuraavan kaavion mukaisesti:

SOSIAALIPALVELUJEN ASIAKKUUS

Sosiaalihuollon asiakkuus tulee vireille ilmoituksen, yhteydenoton tai hakemuksen perusteella. Asian vireille tulo ei edellytä kirjallista hakemusta. Kun tieto sosiaalihuollon tarpeesta olevasta henkilöstä tulee, arvioidaan avun tarpeen kiireellisyys välittömästi.

Sosiaalitoimeen tapahtuvan yhteydenoton perusteella tehdään palvelutarpeen arviointi, joka sisältää kuvauksen asiakkaan elämäntilanteesta riittävässä laajuudessa. Se tehdään yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Palvelutarpeen arvioinnin perusteella asiakkaalle nimetään omatyöntekijä. Erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan omatyöntekijänä toimii sosiaalityöntekijä. Erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea- ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään vanhuspalvelulain (980/2012) tarkoittamalla tavalla.

Palvelutarpeen arvioinnin perusteella selvitetään asiakkaan tarvitsema tuki ja palvelut ensisijaisen lain mukaisesti sekä tehdään asiakas/palvelusuunnitelma. Päätöksenteon yhteydessä selvitetään, miten palvelut tarvittaessa järjestetään.

Vammaispalvelulain mukaan vaikeavammaiselle henkilölle tehdään lähtökohtaisesti:

- palvelutarpeen selvitys
- palvelusuunnitelma
- erilliset hallintopäätökset kustakin asiakkaan palvelusta ja tukitoimesta.

Sosiaalihuollon asiakkuus päättyy, kun palvelujen järjestämiselle ei ole enää laissa säädettyjä perusteita tai palvelutarpeen arvioinnin perusteella ei synny sosiaalihuollon tarvetta. Asiakas voi myös kieltäytyä palvelujen vastaanottamisesta, ellei laissa ole erityissäännöstä, jonka perusteella sosiaalihuollon toimenpiteisiin voidaan ryhtyä asiakkaan tahdosta riippumatta. Asiakkuuden päättyminen tulee kirjata sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmään.

Vammaispalvelulain soveltaminen suhteessa muuhun lainsäädäntöön palvelujen järjestämisessä

Sosiaalihuoltolaki on sosiaalihuollon yleislaki, kun taas vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki ovat erityislakeja, jotka täydentävät sosiaalihuoltolakia vammaisten henkilöiden osalta.

Sosiaalihuoltolakia sovelletaan myös vammaispalveluprosessissa siltä osin kuin vammaispalvelulaissa ei säädetä sosiaalihuoltolaista poikkeavasti. Palvelutarpeen arviointia koskevat säännökset ovat sosiaalihuoltolaissa. Palvelutarpeen selvittämisen määräajoista on

oma säännöksensä vammaispalvelulaissa. Palvelujen järjestämisessä sovelletaan aina ensisijaisesti sosiaalihuoltolakia tai muita vammaispalvelulakiin nähden ensisijaisia lakeja.

Vammaispalvelulakia (380/1987) sovelletaan silloin, kun henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Vammaispalvelulaki on kuitenkin ensisijainen kehitysvammaisten erityishuoltolakiin nähden.

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 §:ssä tarkoitetulle henkilölle järjestetään hänen vammaisuutensa edellyttämiä palveluja ja tukitoimia ensisijaisesti vammaispalvelulain nojalla, siltä osin kuin ne ovat hänelle riittäviä ja sopivia sekä hänen etunsa mukaisia.

Vammaispalvelulain mukaan myönnettävät palvelut

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut perustuvat joko subjektiivisiin oikeuksiin tai ovat määrärahasidonnaisia. Subjektiiviset oikeudet tarkoittavat, että palvelut myönnetään vaikeavammaisille henkilöille riippumatta palvelulle varatusta määrärahasta, mikäli tuen saamisen edellytykset täyttyvät. Määrärahasidonnaisia palveluita voidaan myöntää määrärahojen puitteissa tuen edellytykset täyttävälle vammaisille henkilöille.

Vammaispalvelulain mukaisia subjektiiviseen oikeuteen perustuvia palveluja:

- kuljetuspalvelu
- palveluasuminen
- asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet sekä asunnon muutostyöt
- henkilökohtainen apu
- päivätoiminta

Määrärahasidonnaisia palveluita:

- kuntoutusohjaus
- sopeutumisvalmennus
- päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet
- ylimääräiset vaatekustannukset
- erityisravinto

Määrärahasidonnaisia palveluita järjestetään kunnan varaamien määrärahojen edellyttämässä ja mahdollistamassa laajuudessa viranhaltijan harkinnan mukaan. Kulujen korvausoikeus edellyttää kulujen hakemista 6 kk:n kuluessa niiden syntymisestä.

Vaikeavammaisten palvelujen järjestämisestä vastaavan yksikön viranhaltija arvioi asiakkaan vaikeavammaisuuden suhteessa kuhunkin vammaispalvelulain mukaiseen palveluun tai tukitoimeen kartoittamalla mm. hakijan elämäntilanteen, elinympäristön sekä toiminta- ja suoriutumiskyvyn. Arviointia varten tulee olla lääkärinlausunto tai muu riittävä terveydenhuollon selvitys asiakkaan toimintakyvystä. Tarvittaessa pyydetään lisäselvityksiä muilta tahoilta, esimerkiksi kotihoidosta, fysioterapeutilta, toimintaterapeutilta, kuntoutustyöryhmältä ym. Viranhaltijan päätös palvelun tai tuen tarpeesta ei voi perustua yksinomaan lääkärin tai muiden terveydenhuollon lausuntoihin. Henkilön avun tarve tulee olla jatkuvaluontoista ja pitkäkestoista. Pitkäkestoisuudella tarkoitetaan, että vaikeavammaiselle haetun tuen tarve on kestoaltaan pääsääntöisesti vähintään noin yksi vuosi.

Palvelutakuu

Vammaispalvelulaki:

Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä (7) arkipäivänä sen jälkeen, kun vammaisen henkilö taikka hänen laillinen edustajansa tai omaisensa, muu henkilö tai viranomainen on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen palvelujen saamiseksi. Päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen (3) kuukauden kuluttua siitä, kun vammaisen henkilö tai hänen edustajansa on esittänyt palvelua tai tukitointa koskevan hakemuksen. (Vpl 3a §)

Sosiaalihuoltolaki:

Kun kunnallisen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvioinnin tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, asiakkaan omainen tai läheinen tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnalliseen viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos:

- 1) henkilö on yli 75-vuotias;
- 2) henkilö saa vammaisetuuksista annetun lain mukaista ylintä hoitotukea.

Eryistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta. (Soshi 36 §)

Asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun asia on tullut vireille. Kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä ja päätös tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Päätös on toimeenpantava kiireellisissä tapauksissa viipymättä. Päätös on toimeenpantava viimeistään 3 kuukaudessa asian vireille tulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästykselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste. (Soshi 45 §)

1 PALVELUTARPEEN SELVITTÄMINEN JA PALVELUSUUNNITELMA

(VpL 3a§)

1.1 Sosiaalihuoltolain, vammaispalvelulain, asiakaslain sekä hallintolain velvoitteet

Palvelutarpeen arviota ja palvelusuunnitelmaa koskevat säännökset perustuvat sosiaalihuoltolakiin, vammaispalvelulakiin (981/2008 3a§) ja lakiin asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Palvelutarpeen arvioinnin perusteella tapahtuvassa päätöksenteossa noudatetaan myös hallintolain (434/2003) säädöksiä.

1.2 Palvelutarpeen selvittäminen ja arviointi

Palvelutarvetta selvitetään kotikäynnillä, asiakkaan henkilökohtaisella tapaamisella tai sähköisiä yhteyksiä hyödyntäen silloin, kun se on tarkoituksenmukaista, riittävää ja mahdollista. Palvelutarvetta arvioitaessa hyödynnetään saatavilla olevia terveydenhuollon- tai muita asiakaskohtaisia asiakirjoja. Yksilöllinen avuntarve selvitetään huomioiden asiakkaan toivomus, mielipide ja itsemääräämisoikeus. Palvelutarpeen arvio sisältää mm. yhteenvedon asiakkaan tilanteesta sekä sosiaalipalvelujen ja erityisen tuen tarpeesta, sosiaalihuollon ammattihenkilön johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä, asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeestaan sekä asiakkaan ja sosiaalihuollon ammattihenkilön arvioin omatyöntekijän tarpeesta. Asiakkaalle selvitetään hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niihin vaikuttavat seikat. Palvelutarpeen selvittämiseen ei ryhdytä, jos asiakas sitä vastustaa. Selvitys on keskeytettävä asiakkaan pyynnöstä. Palvelutarpeen arvio kirjataan asiakastietojärjestelmään sosiaalihuollon asiakirjaksi ja se annetaan/lähetetään asiakkaalle tiedoksi.

Palvelutarpeen arvio on palvelusuunnitelman perusta. Sen sisältö on sama kuin palvelusuunnitelman selvitysosassa. Palvelutarpeen arvioinnissa hyödynnetään muun muassa toimintakyvyn arviointimenetelmiä. Sisältö selvitetään asiakkaalle ymmärrettävästi.

Vaikeavammaisten palvelujen järjestämisestä vastaavan yksikön viranhaltija arvioi asiakkaan vaikeavammaisuuden suhteessa kuhunkin vammaispalvelulain mukaiseen palveluun tai tukitoimeen kartoittamalla mm. hakijan elämäntilanteen, elinympäristön sekä toiminta- ja suoriutumiskyvyn. Arviointia varten tarvitaan pääsääntöisesti lääkärinlausunto tai muu riittävä terveydenhuollon selvitys asiakkaan toimintakyvystä. Tarvittaessa pyydetään lisäselvityksiä muilta tahoilta, esimerkiksi kotihoidosta, fysioterapeutilta, toimintaterapeutilta,

kuntoutusryhmältä ym. Viranhaltijan päätös palvelusta ei voi perustua yksinomaan lääkärin tai muiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden lausuntoihin. Henkilön avun tarve tulee olla jatkuvaluontoista ja pitkäkestoista. Pitkäkestoisuudella tarkoitetaan, että vaikeavammaiselle haetun tuen tarve on kestoltaan pääsääntöisesti vähintään yksi vuosi.

1.3 Palvelusuunnitelma

Yksilöllinen palvelusuunnitelma laaditaan tarvittaessa vammaisille henkilöille palvelutarpeen arvioinnin pohjalta. Palvelusuunnitelma laaditaan aina ilman aiheetonta viivytystä.

Palvelusuunnitelma tehdään yhteistyössä asiakkaan kanssa. Palvelusuunnitelma voidaan laatia, vaikkei yhteisymmärrystä kaikilta osin saavutetakaan. Sosiaalihuoltolain mukaan asiakkaan suunnitelma sisältää sekä asiakkaan oman että ammatillisen arvion tuen tarpeesta, tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä. Se sisältää tiedot asiakkaan terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömistä sosiaalipalveluista sekä asiakkaan ja työntekijän arvion asiakkaan voimavaroista. Palvelusuunnitelmassa asetetaan tavoitteita ja siihen kirjataan näkyviin asiakkaan ja palvelujen kannalta keskeiset yhteistyötahot.

Palvelusuunnitelman laatimisessa korostuu asiakaslain mukaan yksilöllinen avun tarve, asiakkaan toivomus ja mielipide sekä itsemääräämisoikeus. Asiakkaalla on oikeus osallistua ja vaikuttaa palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakkaan toivomukset, mielipide ja etu otetaan huomioon suunnitelma tehtäessä. Asiakkaalle selvitetään oikeudet ja velvollisuudet, erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset sekä seikat, joilla on merkitystä asiassa.

Vajaavaltaisen henkilön tahto selvitetään yhteistyössä laillisen edustajan (edunvalvojan), omaisen tai muun läheisen kanssa. Alaikäisen toivomus ja mielipide selvitetään ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Kuulemisessa voidaan tarvittaessa käyttää tulkitsemista tai muita kommunikaation apuvälineitä ja menetelmiä.

Palvelusuunnitelma laaditaan asiakkaan tarpeen niin vaatiessa sosiaalihuoltolain tarkoittamassa laajuudessa. Palvelusuunnitelmaa ei laadita, kun kyseessä on tilapäisen avun tarve ja/tai kun palvelusuunnitelman laadinta on ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen kartoitus voidaan tuolloin kirjata päätökseen. Erillistä palvelusuunnitelmaa ei esimerkiksi tarvita, jos asiakkaan ainoana palveluna on kuljetuspalvelu ja palvelun laajuus ja käyttö voidaan riittävän selkeästi kirjata palvelupäätökseen.

Palvelujen sisällöstä, järjestämistavasta ja määrästä päätettäessä selvitetään hakijan yksilöllinen tilanne riittävän yksityiskohtaisesti. Palvelusuunnitelma koostuu selvityksestä sekä yhteenvedosta / suunnitelmasta. Selvitykseen kirjataan henkilön omat toiveet ja odotukset, vamma tai sairaus, sosiaalinen asema (työssäkäynti, opiskelu, asuminen, perhe). Lisäksi kartoitetaan ja kirjataan muut

myönnettyt ja tarvittavat palvelut kuten vammaispalvelut, erityishuolto- ohjelma, terveys- ja kuntoutus sekä kotihoito. Palvelusuunnitelmaan kirjataan tieto siitä, mitä palvelusuunnitelman palvelua tai tukitointa ei voida myöntää, mikäli tällainen asia on tiedossa. Myös palvelusuunnitelman laatijoiden eriävät näkemykset kirjataan.

Itsemääräämisoikeuden tukeminen huomioidaan palvelusuunnitelmassa ja palvelusuunnitelmaan kirjataan itsemääräämisoikeutta vahvistavat toimenpiteet.

Palvelusuunnitelma tarkistetaan asiakkaan tarpeiden tai olosuhteiden muuttuessa sekä muutoinkin tarpeen mukaan. Muussa tapauksessa suunnitelma tarkistetaan vähintään 2–3 vuoden välein. Asiakkaalla on kuitenkin aina oikeus pyytää suunnitelman tarkistamista.

Kehitysvammalain mukaisten itsemääräämisoikeutta edistävien toimien osalta suunnitelma on tarkistettava kuuden kuukauden välein.

Palvelusuunnitelmassa sovitaan, kuka huolehtii tarkistusajankohdasta sopimisen. Lähtökohtaisesti siitä huolehtii asiakkaan omatyöntekijä.

2 VAIKEAVAMMAISTEN KULJETUSPALVELUT

Kunnan on järjestettävä *vaikeavammaiselle henkilölle* kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista (VpL 8 § 2 mom).

Kuljetuspalveluja ja niihin liittyviä saattajapalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Kuljetuspalveluja ei järjestetä henkilölle, joka saa näitä palveluja muun lain nojalla (VpA 5 §).

2.1 Kuljetuspalvelutarpeen arviointi

Hakemuksen liitteenä asiakasta pyydetään toimittamaan lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattilaisen lausunto vammaista tai sairaudesta aiheutuvasta toimintakyvyn tai liikkumisen erityisestä vaikeudesta.

Kuljetuspalvelutarpeen arviointi perustuu palvelutarpeen selvittämiseen ja/tai palvelusuunnitelmaan sekä kuljetuspalveluhakemukseen. Vaikeavammaisuuden ja julkisten liikennevälineiden käytön

kohtuuttoman suurien vaikeuksien arvioinnissa on lääkärinlausuntojen lisäksi kiinnitettävä huomiota myös muihin selvityksiin ja tarvittaessa tehtävään koematkaan.

2.2 Kuljetusmatkojen tarve

Kuljetuspalvelumatkoja voidaan myöntää asiointi- ja virkistysmatkoihin sekä työssä käymiseen ja opiskeluun. Asiakkaalta pyydetään tarvittaessa selvitys/kuvaus työ- ja opiskelumatkoista. Kuljetuspalvelumatkat myönnetään opiskeluun, joka on luonteeltaan tutkintoon/ammattiin tähtäävää tai valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen. Työmatkoina korvataan asunnon ja työpaikan väliset matkat. Matkojen määrä on pääsääntöisesti kaksi yhdensuuntaista matkaa/työpäivä/opiskelupäivä. Kelan korvauksen piiriin kuuluvia terveydenhuollon matkoja ei korvata vammaispalvelulain perusteella.

2.3 Kuljetusmatkojen määrä ja omavastuu

Kuljetuspalvelumatkoja myönnetään vähintään 18 yhdensuuntaista asiointi- ja virkistysmatkaa kuukaudessa omaan kuntaan ja lähikuntiin. Henkilön hakiessa matkoja vähimmäismäärää enemmän on hänen pystyttävä perustelevaan vammasta tai sairaudesta aiheutuva lisämatkojen tarve (erillinen hakemus). Kuukauden aikana käyttämättä jääneitä matkoja ei voi siirtää seuraavalle kuukaudelle. Matkat tilataan kunnan tai kuntayhtymän ohjeiden mukaisesti määritellyn tilausjärjestelmän kautta.

Yksittäisen matkan omavastuu on enintään julkisen liikenteen maksun mukainen. Jos asiakkaan mukana kulkee muita matkustajia (esim. saattajan lisäksi perheenjäsen, jolla ei ole omaa matkaoikeutta), omavastuuosuus maksetaan kuntayhtymän, Sysmän tai Heinolan erillisten kuljetusohjeiden mukaisesti.

Säännöllisten työ- ja opiskelumatkojen omavastuu on sama kuin seutulipun tai kaupungin sisäisen liikenteen kuukausilipun hinta. Kuukausittain etukäteen maksettava omavastuu sisältää myös asiointi- ja virkistysmatkat.

Kun on kyseessä omatoimisesti yhdistelty ryhmämatka (vähintään 2 hengen ryhmä, joilla kaikilla on oikeus kuljetuspalveluun), ei omavastuuosuutta tarvitse maksaa.

2.4 Kuljetuspalvelualueet ja kohtuulliset kustannukset

Kunnalla on velvollisuus korvata ainoastaan kohtuulliset kuljetuspalvelut. Kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon matkan pituus ja siitä aiheutuneet kustannukset.

Kohtuuttomia kustannuksia ei korvata.

Kuljetuspalveluna korvataan asuinkunnassa, lähikunnassa tai toiminnallisessa lähikunnassa

tapahtuvat kohtuulliset matkat. Kuntien määrittely tapahtuu asiakkaan tarpeen perusteella.

Muihin kuntiin suuntautuvia matkoja ei vammaispalvelulain mukaan pääsääntöisesti korvata. Korvauksessa huomioidaan kohtuulliset kustannukset.

2.5 Kuljetuspalvelujen järjestäminen

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä kuljetuspalveluissa ei ole käytössä erillistä kuljetuspalvelukorttia vaan riittää, että asiakkaalla on mukana henkilöllisyystodistus (esim. kuvaton Kelakortti.) Sysmässä ja Heinolassa oikeus kuljetuspalveluun todennetaan kuljetuspalvelukortin / kuljetuspalvelupäätöksen ja henkilöllisyystodistuksen avulla. Kuljetuspalvelupäätös on aina henkilökohtainen.

Kuljetuspalvelu tilataan kunnan tai kuntayhtymän määrittelemän tilausjärjestelmän kautta. Vammaispalvelulaki ei oikeuta yksilölliseen kuljetukseen vaan kuljetus voidaan järjestää esim. palveluliikenteellä, matalalattiabussilla tai yhdistettynä kuljetuksena mikäli asiakkaan vamma ei estä toimintatapaa. Ns. yksinkulkuoikeus tai vakiotaksi voidaan asiakkaalle myöntää vain vaikeavammaisen toimintakykyyn liittyvien erityistarpeiden perusteella.

Oikeus kuljetuspalveluun on päätöksen mukainen. Asiakas on velvollinen noudattamaan kuntayhtymässä tai kunnassa määriteltyjä erillisiä kuljetuspalveluohjeita. Mahdolliset väärinkäytökset selvitetään ja niistä aiheutuneet kustannukset peritään asiakkaalta takaisin. Jos asiakas on myönteisen kuljetuspalvelupäätöksen jälkeen maksanut kuljetusmatkoja suoraan liikennöitsijälle (esim. kuljetuspalvelukortin toimitus on viivästynyt), korvataan matkat jälkikäteen asiakkaan toimittamien kuittien perusteella.

Vaikeavammaisen henkilön mukana voi matkustaa yksi saattaja maksutta. Muut vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisen matkustusosoikeuden omaavat matkustajat maksavat omavastuun julkisen liikenteen taksan mukaisesti, ellei kyseessä ole omatoimisesti yhdistelty matka.

2.6 Oman auton vaikutus kuljetuspalveluun

Oma auto ei ole pääsääntöisesti este kuljetuspalvelun saamiselle eikä kuljetuspalvelu vastaavasti ole este autoavustuksen saamiselle. Mikäli henkilö on saanut autoveron palautusta tai vammaispalvelulain mukaista autoavustusta, voidaan harkinnan mukaan rajoittaa kuljetuspalvelumatkojen määrä tilanteisiin, joissa oman auton käyttö on estynyt.

2.7 Kuljetuspalveluun liittyvä saattajapalvelu

Vammaispalvelujen kuljetuspalveluun liittyvä saattajapalvelu on tarkoitettu

vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspalvelun asiakkaalle, joka tarvitsee toisen henkilön apua niin paljon, että taksin tai invataksin kuljettajan apu ei ole riittävä. Saattajapalvelu tarkoittaa välittömästi ennen matkaa, matkan aikana ja välittömästi matkan jälkeen tapahtuvaa avustamista.

Saattajapalvelun tarkoituksena on mahdollistaa kuljetuspalvelun käyttö ja sitä voidaan käyttää vain samoihin tarkoituksiin kuin vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua. Saattajapalvelua ei voi ulottaa muihin tarkoituksiin kuin välittömästi kuljetuspalveluun liittyvään liikkumisessa avustamiseen. Se ei tarkoita avustamista muissa jokapäiväiseen elämään liittyvissä toiminnoissa.

Saattajapalvelu voi toimia myös vaihtoehtona kuljetuspalvelulle silloin, kun matka tehdään julkisilla liikennevälineillä. Saattajana ei voi toimia omainen tai läheinen, koska saattajapalvelulla ei ole tarkoitus korvata normaalia perheen ja sukulaisten yhdessäoloa.

Saattajapalvelun palkkio ja kulukorvaus määritellään tarvittaessa erikseen.

Hyvinvointikuntayhtymän osalta saattajapalvelun palkkio noudattaa henkilökohtaisen avun työnantajamallin alinta tuntihintaa. Mahdolliseen kulukorvaukseen oikeuttavia menoja ovat välittömästi saattajan saattajapalvelun toteuttamiseen liittyvät kustannukset, jotka käsitellään tositteiden perusteella.

3 PÄIVÄTOIMINTA

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle päivätoimintaa, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. (VpL 8 §)

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa. (VpL 8 b §)

Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. (VpL 8 b §)

Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisella henkilöllä on mahdollisuus osallistua viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos

vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy. (VpL 8 b §).

3.1 Päivätoiminnan palvelutarpeen arviointi ja myöntämisen edellytykset

Asiakkaiden toimintakyky ja palveluiden tarve selvitetään palvelutarpeen arviointia tehtäessä tai palvelusuunnitelmaa päivitettäessä. Uusien asiakkaiden osalta päivätoimintahakemuksen liitteenä tulee olla lääkärinlausunto sairauden tai vamman vaikutuksesta toiminta- ja suorituskykyyn. Päivätoiminnan tarpeen selvitys tehdään yhteistyössä tarvittavien tahojen kanssa.

Asiakkaan oikeus päivätoimintaan muun ensisijaisen lain nojalla (mielenterveyslaki, sosiaalihuoltolaki) on selvitettävä ensin. Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä pääsääntöisesti 16–65-vuotiasta henkilöä. Henkilön toimintarajoite on sellainen, että se estää häntä osallistumasta sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan. Asiakkaan ikääntyessä hänen kanssaan suunnitellaan yhdessä, millä tavoin osallistumista päivätoimintaan tarvittaessa vähitellen vähennetään ja milloin se lopetetaan. Tällöin kartoitetaan tarvittaessa päivätoiminnan korvaavat uudet toiminnot. Asiakkaan toimintakyky voi olla voimakkaasti alentunut pitkäaikaisesti yhden tai useamman vamman tai sairauden seurauksena. Toimintaan osallistuvan asiakkaan tulee kuitenkin kyetä osallistumaan ainakin osittain tavoitteelliseen toimintaan.

Mikäli asiakas kykenee osallistumaan sosiaalihuoltolain (1982/710 27e §) mukaiseen vammaisen henkilön työllistymistä tukevaan toimintaan, esimerkiksi avustajan avustamana, on työtoiminta ensisijainen toimintamuoto. Vammaisten henkilöiden työtoiminnalla tarkoitetaan toimintakyvyn ylläpitämistä ja sitä edistävää toimintaa. Työtoimintaa järjestetään työkyvyttömille henkilöille, joilla vammaisuudesta johtuen ei ole edellytyksiä osallistua työhön, ja joiden toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Vaikeavammaisten päivätoiminnan ei ole tarkoitus toimia korvaavana palveluna henkilölle, jolle ei ole kyetty järjestämään työtoimintaa.

3.2 Päivätoiminnan järjestäminen

Päivätoimintaa voidaan järjestää toimintakeskustyyppisissä yksiköissä, asuntoloissa, ryhmäkodeissa ja palveluasumisyksiköissä osana yksiköiden muuta toimintaa.

Päivätoiminnalla ei kuitenkaan tarkoiteta esimerkiksi asumisyksikön tuottamaa viriketoimintaa. Päivätoimintaa on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai harvemmin yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti.

Päivätoiminta on tavoitteellista asiakasta aktivoivaa ja vuorovaikutteista toimintaa, joka tukee häntä itsenäisessä elämässä. Se voi sisältää esimerkiksi ruoanlaittoa, liikuntaa, keskustelua, retkeilyä, luovaa toimintaa ja sosiaalisten taitojen harjaannuttamista.

3.3. Päivätoiminnan maksut

Päivätoiminta on asiakasmaksulain 4 §:n mukaisesti maksutonta. Vammaispalvelulain mukaan myönnettyistä päivätoiminnan kuljetuksista ja aterioista voidaan periä maksu.

4 PALVELUASUMINEN

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei kunnalla ole, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein. (VpL 8 §)

Palveluasumiseen kuuluvat asunto sekä asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaan jokapäiväiselle suoriutumiselle.

Palveluja voivat olla avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa kuten liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asukkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi (VpA 10 §).

Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti (VpA 11 §).

4.1 Palveluasumisen tarpeen arviointi

Vaikeavammaisten palvelujen järjestämisestä vastaavan yksikön viranhaltija arvioi asiakkaan vaikeavammaisuuden ja tarpeen palveluasumiseen mm. asiakkaan elämäntilanteen, elinympäristön sekä toiminta- ja suoriutumiskyvyn perusteella.

Palvelutarvetta arvioidaan yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa.

Päätöksenteon tukena käytetään arviointiryhmän (Phhyky) tai SAS-ryhmän (Sysmä) asiantuntemusta.

Arviointia varten pyydetään tarvittaessa lääkärinlausunto sairauden tai vamman vaikutuksesta toiminta- ja suorituskykyyn. Tarpeen mukaan pyydetään selvitykset myös muilta tahoilta, esimerkiksi palveluntuottajalta, kotihoidosta, fysioterapeutilta, toimintaterapeutilta, kuntoutustyöryhmältä ym. Palveluasumisen tarvetta ei voida kuitenkaan ratkaista yksinomaan lääkärinlausuntojen pohjalta ottamatta huomioon tosiasiallista selviytymistä kotioloissa. Henkilön avun tarpeen tulee olla jatkuvaluontoista ja vuorokauden eri aikoina tapahtuvaa.

4.2 Palveluasumisen järjestäminen

Palveluasumista voidaan järjestää omaan kotiin tai vaikeavammaisten asumisyksikköön. Asiakkaalla ei ole subjektiivista oikeutta valita missä ja miten palveluasuminen järjestetään. Palveluasumista suunniteltaessa ja siitä päätettäessä on kuitenkin otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen tilanne sekä oma mielipide ja käsitys siitä, miten ja missä palveluasumista järjestetään.

Asiakkaalle on järjestettävä välttämättömät asumista tukevat palvelut. Tällaisia tukipalveluita voivat olla esimerkiksi tukihenkilö, asumisen ohjaus tai valmennus, kotihoito, omaishoidon tuki, henkilökohtainen apu, tarpeelliset apuvälineet ja asunnon muutostyöt ja kotihoidon tukipalvelut. Huomioitavaa on, että asiakkaan tarvitsemia palveluja voidaan järjestää vammaispalvelulain lisäksi esimerkiksi sosiaalihuoltolain perusteella.

Vaikeavammaisella voi lisäksi olla oikeus asunnon ulkopuolisiin palveluihin, kuten kuljetuspalveluun sekä henkilökohtaiseen apuun kodin ulkopuolisissa asioinneissa. Tarvittavat palvelut tulee myöntää asiakkaalle, ellei hän saa niitä palveluasumisen järjestäjältä.

4.3 Palveluasumisen maksut

Vaikeavammaiset henkilöt tekevät asunnoistaan huoneenvuokralain mukaisen vuokrasopimuksen ja maksavat vuokransa itse. Vammaisuudesta tai sairaudesta aiheutuvia maksuttomia palveluja ovat esimerkiksi kotihoito ja kotihoidon tukipalvelut. Muista kustannuksista asiakas vastaa itse.

Palveluasumisen erityiskustannuksista voidaan periä maksu silloin, kun henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla.

5 ASUNNON MUUTOSTYÖT SEKÄ ASUNTOON KUULUVAT VÄLINEET JA LAITTEET

Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä

toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei ole kuitenkaan erityistä velvollisuutta kustannusten korvaamiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein. (VpL 9 §)

Korvattavia asunnon muutostöitä ovat henkilön vamman tai sairauden vuoksi suoritettavat asumisen kannalta välttämättömät asunnon muutostyöt, kuten ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen, WC:n ja vesijohdon asentaminen, kiinteiden kalusteiden ja rakennus- ja sisustusmateriaalien muuttaminen sekä vastaavat muut henkilön vakituisessa asunnossa suoritettavat muutostyöt. Asunnon muutostyöksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä.

Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat nostolaitteet, hälytyslaitteet tai vastaavat muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet. Kunta voi myös antaa asuntoon kuuluvia välineitä tai laitteita korvauksetta vaikeavammaisen henkilön käyttöön.

5.1 Asunnon muutostöiden tarpeen arviointi

Arvioitaessa asunnon muutostöitä sekä asuntoon kuuluvien välineiden tai laitteiden välttämättömyyttä pidetään vaikeavammaisena henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituisessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia.

Asunnon muutostöiden tarpeellisuudesta ja välttämättömyydestä pyydetään päätöksen teon tueksi tarvittavat asiantuntijalausunnat. Asunnon muutostöiden teknisestä toteutuksesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja kohtuullisista kustannuksista hankitaan tarvittaessa lausunto toimialan rakennusalan asiantuntijalta. Lausunto pyydetään myös, mikäli asunto on niin huonokuntoinen, ettei muutostöitä voida tämän takia oletettavasti toteuttaa.

Asunnon muutostöinä korvataan ainoastaan välttämättömät muutostyöt, jotka kohdistuvat säännöllisessä pitkäaikaisessa käytössä olevaan vakinaiseen asuntoon. Korvaus myönnetään vain siltä osin, kun kustannuksia aiheuttavat toimenpiteet ovat vammasta johtuvia. Vapaa-ajan asuntoon korvausta ei myönnetä. Mikäli muutostyöt liittyvät asunnon normaaliin perusparannukseen, niitä ei korvata. Saunan rakentamisesta tai muutostyöstä aiheutuvia kustannuksia ei pääsääntöisesti korvata.

Vaikeavammaisen asunnon välittömässä läheisyydessä suoritettavien muutostöiden korvaamisella turvataan vaikeavammaisen henkilön pääsy asuntoonsa ja sieltä pois. Ainoastaan asunnon välittömässä läheisyydessä suoritettavat muutostyöt korvataan.

5.2 Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

Asunnon muutostyönä voidaan korvata asuntoon kuuluva väline tai laite, jos se on vamman tai sairauden kannalta välttämätöntä. Koti-irtaimistoa ei korvata.

Aluksi on selvitettävä, onko asiakkaalla mahdollisuus saada vammansa tai sairautensa kannalta välttämättömät välineet ja laitteet käyttöönsä muuta kautta, esimerkiksi lääkinnällisestä kuntoutuksesta, KELA:lta tai vakuutusyhtiöltä.

Asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden korjaus- ja huoltokustannukset korvataan kokonaan, jos väline tai laite on annettu asiakkaan käytettäväksi. Välineiden ja laitteiden hankkimisesta korvataan kohtuulliset kustannukset. Asuntoon kiinteästi asennettavia välineitä voivat olla mm. turvalaitteet, induktiosilmukka, nostolaitteet ja wc:n lisälaitteet, hissi ja hälytinjaestelmä.

5.3 Asunnon muutostöiden kustannusten korvaaminen

Vaikeavammaisella henkilöllä on oikeus itse valita asuinpaikkansa ja asuntonsa, mutta korvattavien muutostöiden kustannusten tulee olla välttämättömiä ja kohtuullisia. Asiakkaalle on annettava selvitys, miten kohtuulliset kustannukset on määritelty. Kohtuullisuutta arvioitaessa tulee selvittää, onko asiakkaalla mahdollisuus suoriutua nykyisessä asunnossa ja onko nykyiseen asuntoon mahdollista tehdä asiakkaan vamman tai sairauden kannalta tarvittavia muutoksia. Kustannuksia arvioitaessa otetaan huomioon myös se, onko asiakkaalle korvattu asunnon muutostöitä nykyiseen asuntoon. Muutostöiden kustannuksina huomioidaan välttämättömät asunnon muutostöistä aiheutuvat kustannukset.

Asunnon välttämättömistä muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset korvataan hakijalle kokonaan, mutta hyväksytyt kohtuulliset kustannukset mahdollisesti ylittävän osuuden asiakas maksaa itse. Uudisrakennusvaiheessa tehtävistä muutostöistä suoritetaan korvaus niistä lisäkustannuksista, jotka ylittävät vastaavan asunnon normaalit rakentamiskustannukset.

5.4 Kuntien välinen korvausvastuu

Vammaisen henkilön muuttaessa kunnasta toiseen, korvaa lähtökunta muutostyön kustannukset. Ainoastaan silloin kun asunnon muutostyö voidaan suorittaa vasta muuton jälkeen, korvausvastuussa on uusi kotikunta.

6 HENKILÖKOHTAINEN APU

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaista apua, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta sitä välttämättä ja toistuvasti tarvitsee suoriutuakseen

päivittäisistä toiminnoista (Vpl 8 c §).

Vaikeavammaisuus on pitkäaikainen tila. Henkilöllä voi olla myös etenevä sairaus tai vaihteleva avun tarve. Mikäli henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein, ei kunnalla ole erityistä velvollisuutta henkilökohtaisen avun järjestämiseen. Pääosin hoivaa, hoitoa ja valvontaa edellyttävät tilanteet tulee turvata muilla palvelujärjestelmillä kuin henkilökohtaisella avulla. Avun tarve ei voi johtua pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista.

6.1 Henkilökohtaisen avun tarpeen arviointi

Palvelutarpeen arvio ja vammaispalvelun palvelusuunnitelma ovat henkilökohtaisen avun järjestämisen pohjana. Vaikeavammaisella henkilöllä on itsellään oltava riittävästi voimavaroja määrittellä avun sisältö. Avun tarvitsija määrittelee sen, missä asioissa ja miten avustaminen tapahtuu. Henkilökohtainen apu tukee omatoimista suoriutumista.

Toimintakykyä arvioidaan kokonaisvaltaisen elämäntilanteen, yksilöllisten olosuhteiden sekä henkilön oman toivomuksen ja käsitysten perusteella. Apuna voidaan käyttää erilaisia toimintakyvyn arviointimittareita ja -menetelmiä. Arvioitaessa henkilökohtaisen avun tarvetta, otetaan huomioon asiakkaan palveluiden kokonaisuus ja se, voidaanko asiakkaan tuen tarpeeseen vastata sosiaalihuoltolain mukaisilla palveluilla, esimerkiksi kotihoidolla.

Henkilökohtaisen avun tarpeen arvioimiseksi voidaan toteuttaa arviointijakso. Sen tuloksia hyödynnetään päätettäessä henkilökohtaisesta avusta, sen määrästä ja toteuttamisesta.

Lapsen kohdalla yksilöllinen tilanne ja kehitystaso määrittelevät henkilökohtaisen avun myöntämisaikakohdan. Vaikeavammaisella lapsella, joka ei ole vanhempiensa välittömän ja jatkuvan valvonnan ja hoivan tarpeessa ja joka voi itse ainakin osittain vaikuttaa ja tehdä päätöksiä omasta toiminnastaan, on oikeus henkilökohtaiseen apuun.

6.2 Henkilökohtaisen avun järjestäminen

Henkilökohtaista apua järjestetään päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Lisäksi henkilökohtaista apua järjestetään harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen. Näitä toimintoja varten henkilökohtaista apua myönnetään vähintään 30 h/kk, jollei tätä vähäisempi määrä riitä turvaamaan välttämätöntä avun tarvetta. Avun tarpeen määrittely ja järjestämistavan valinta tehdään yhteistyössä asiakkaan ja hänen omaisensa tai läheisten henkilöiden kanssa. Avun tarpeen määrittämisestä ei kuitenkaan voi vastata toinen henkilö.

Henkilökohtaisen avun järjestämistapoja voivat olla:

1. taloudellinen tukitoimi henkilökohtaisen avustajan palkkaukseen (työnantajamalli)
2. palveluseteli
3. avustajapalvelu ostopalveluna
4. avustajapalvelu omana toimintana.

Henkilökohtaisen avun järjestämistavan on tuettava ja edistettävä vaikeavammaisen henkilön itsenäistä elämää ja yhdenvertaista oikeutta elää ja tehdä valintoja.

Vaihtoehtoiset tavat on selvitettävä asiakkaalle asiakaslain mukaan. Palvelusetelin tulee vastata palvelun todellista kustannusta. Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä hänelle myönnetystä palvelusetelistä, jolloin hänet tulee ohjata muiden järjestämistapojen piiriin.

Henkilökohtaisen avun eri järjestämistapoja voidaan yhdistää toisiinsa sekä muihin vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin.

Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua:

1. korvaamalla vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset työnantajan maksettavaksi kuuluvine lakisääteisine maksuineen ja korvauksineen sekä muut avustajan palkkaamisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset.
2. antamalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten sosiaalihuoltolain 29a §:ssä tarkoitetun palvelusetelin.
3. hankkimalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta
4. järjestämällä palvelun itse tai yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa.

Työnantajan korvattavia lakisääteisiä maksuja ovat esim. sosiaaliturvamaksut, eläkemaksut, pakollinen tapaturma- ja työttömyysvakuutusmaksu sekä työterveydenhuollon maksu.

Lakisääteisiä korvauksia ovat pyhä-, lauantai-, iltatyökorvaukset sekä vuosilomalain mukaiset korvaukset ja sairausajan palkka.

Vammaisen henkilö valitsee itse avustajansa. Henkilökohtaisena avustajana toimii pääsääntöisesti muu kuin omainen tai läheinen, ellei ko. henkilön palkkaamiseen ole erityisen painavia syitä. Omaisella tai läheisellä tarkoitetaan esim. puolisoa/elämänkumppania, lasta, vanhempaa tai isovanhempaa. Erityisen painavia syitä omaisen toimimiseen avustajana voi olla esim. sellaiset tilanteet, jossa ulkopuolisen avustajan saaminen osoittautuu mahdottomaksi tai kun henkilön sairaus on edennyt niin pitkälle, että vain tietty omainen pystyy tulkitsemaan eleitä. Arvion erityisen painavista syistä tekee viranhaltija.

Vammaisen henkilö ja hänen avustajansa tekevät työsopimuksen. Sopimuksessa määritellään työtehtävä, palkka ym. ehdot. Heta ry:n (Henkilökohtaisen avun työnantajien liitto) jäsenien kohdalla noudatetaan Heta ry:n ja JHL:n välistä työehtosopimusta. Muutoin noudatetaan yleistä työlainsäädäntöä.

7 KUNTOUTUSOHJAUS

Vammaiselle henkilölle annetaan kuntoutusohjausta ja sopeutumisvalmennusta sekä muita tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisia palveluja. Näitä palveluja voidaan antaa myös vammaisen henkilön lähiomaiselle tai hänestä huolehtivalle taikka muutoin läheiselle henkilölle. (VpL 8 §)

Kuntoutusohjaukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen (VpA 14 §).

Kuntoutusohjauksen tehtävänä on mm. asiakkaan aktivoiminen omatoimiseen yleisten palvelujen käyttöön, asiakkaan kuntoutusprosessin seuraaminen, asiakkaan tarpeista tiedottaminen eri palvelujärjestelmille, asiakkaan kuntoutus- ja palvelusuunnitelman valmistelussa tarvittavan asiantuntija-avun antaminen ja asiantuntijana toimiminen vammaisten tarpeiden selvittämisessä.

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymässä kuntoutusohjaajat toimivat kuntoutustutkimusyksikössä ja kuntoutusohjausta voi saada myös vammaisjärjestöjen kuntoutusohjaajilta.

8 SOPEUTUMISVALMENNUS

Vammaiselle henkilölle annetaan kuntoutusohjausta ja sopeutumisvalmennusta sekä muita tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisia palveluja. Näitä palveluja voidaan antaa myös vammaisen henkilön lähiomaiselle tai hänestä huolehtivalle taikka muutoin läheiselle henkilölle. (VpL 8 §)

Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi.

Sopeutumisvalmennusta voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmäkohtaisesti ja tarvittaessa se voi olla myös toistuvaa. (VpA 15 §)

Sopeutumisvalmennusta voidaan järjestää asiakkaan ja hänen läheistensä yksilöllisten

tarpeiden perusteella. Sopeutumisvalmennusta voidaan antaa asiakkaan ohella myös puolisolle, vanhemmille ja sisaruksille. Sopeutumisvalmennuksen sisältöä ja toteuttamistapaa ei ole määritelty, vaan asia ratkaistaan asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan.

Ennen sopeutumisvalmennuksen järjestämistä selvitetään mahdolliset ensisijaiset tukimuodot. Mikäli palvelu järjestetään lääkinnällisenä kuntoutuksena, ei palveluja myönnetä vammaispalveluna.

Vammaispalvelun sopeutumisvalmennuksena ei tueta sellaista toimintaa, joka sisällöltään on loma- ja virkistystoimintaa. Sopeutumisvalmennusta voidaan myöntää asiakkaan sosiaalisen toimintakyvyn, viittomakielen opetuksen sekä muiden vastaavien kommunikaatiotaitojen edistämiseksi (esim. MHS-opetus, Bliss- symbolikielen opetus, AAC). Lisäksi sopeutumisvalmennuksena voidaan korvata opetusmateriaalikustannukset.

9 TALOUDELLISET TUKITOIMET

Vammaiselle henkilölle korvataan hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka hänelle aiheutuvat tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisista tukitoimista sekä ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erityisravinnon hankkimisesta (VpL 9 §).

9.1 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet (50 %).

Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan.

Välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kustannukset korvataan vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoistaan. Niitä myönnetään kunnassa esiintyvän tarpeen mukaan varattujen määrärahojen puitteissa.

Myönnettävän välineen tulee edistää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista ja olla hänelle tarpeellinen päivittäisissä toiminnoissa. Vammaispalveluna myönnettäviä välineitä, koneita tai laitteita voidaan tarvita liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Korvattavia välineitä voivat olla harrastuksen mahdollistavat erityisvälineet ja lisävarusteet, kodinkoneet, kommunikaatiomahdollisuuksia lisäävät

viestintävälineet sekä liikkumisvälineet. Korvaus suoritetaan muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden, laitteiden tai koneiden kustannuksista. Korvauksen määrä on puolet hankkimisesta aiheutuvista todellisista ja kohtuullisista kustannuksista. Väline, kone tai laite voidaan myöntää myös korvauksetta käyttöön.

Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman vaatimat välttämättömät muutostyöt korvataan kokonaan. Muutostöiden on oltava vamman vuoksi välttämättömiä, joka tarkoittaa sitä, että konetta, välinettä tai laitetta ei voida käyttää ilman muutostyötä. Välineen, koneen tai laitteen käyttökustannuksia ei korvata.

Käytössä olevan laitteen uusimistarve on perusteltava. Korvauksen saaminen edellyttää, ettei nykyinen laite ole enää käyttökelpoinen asiakkaan vamman kannalta tai se on teknisesti huonokuntoinen.

9.2 Korvaus auton hankintaan ja autoon tehtävät muutostyöt

Korvausta myönnettäessä huomioidaan ensisijaisesti mahdollisuus auton muutostöiden ja apuvälineiden avulla tukea vammaisen henkilön omatoimista liikkumista. Sekä hankintatuen että muutostöiden myöntäminen edellyttää, että asiakas tarvitsee autoa päivittäisessä liikkumisessaan ja korvaus kohdennetaan pääsääntöisesti työssäkäyviin ja opiskelijoihin sekä kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin. Korvaus voidaan myöntää, vaikka vammaisen henkilö ei itse pysty ajamaan autoa. Vaikeavammaisten kuljetuspalvelu ei ole este autoavustuksen saamiselle.

Auton vaihdon hankintatuen tulee perustua asiakkaan vammasta tai sairaudesta aiheutuvaan välttämättömään tarpeeseen. Auton hankintatuen sijaan voidaan myöntää myös käytettyyn autoon tehtäviä muutostöitä tai apuvälineitä.

Korvaus auton hankintaan on puolet (50 %) vammaiselle soveltuvasta kohtuuhintaisesta autosta. Korvausta laskettaessa vähennyksenä huomioidaan autoveron palautus ja vanhan auton myyntihinta. Mikäli asiakas ei myy vanhaa autoa, huomioidaan todennäköinen myyntihinta. Lisäksi huomioidaan muun lainsäädännön perusteella saatavat korvaukset.

Autoon tehtävät vamman vaatimat välttämättömät muutostyöt korvataan kokonaan (100 %) määrärahojen puitteissa.

9.3 Ylimääräisten vaatekustannusten korvaaminen

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräiset vaatekustannukset, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita.

Ylimääräisinä vaatekustannuksina korvataan tavanomaisten ja valmiina ostettavien vaatteiden ja vammaisen tarvitsemien erityisvaatteiden kustannusten erotus.

Vammaisen henkilön tulee esittää selvitys kustannuksista. Kustannuksista huomioidaan kohtuullinen osa. Mikäli kustannuksista huomioidaan vammaisen esittämää kustannusta pienempi osa, tulee päätöksen perusteluista ilmetä, mihin seikkoihin kustannusten kohtuullistaminen on perustunut.

Ylimääräiset vaatekustannukset korvataan yksilöllisen tarveharkinnan perusteella ja tällöin huomioidaan kunkin hakijan erityispiirteet.

9.4 Ylimääräisten erityisravintokustannusten korvaaminen

Vammaiselle henkilölle korvataan ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti.

Ylimääräisinä erityisravintokustannuksina korvataan tavanomaisen ruoan ja erityisravinnon kustannusten välinen erotus. Yleensä tavanomaiset ruokatavarakaupan ravintoaineet ja valmisteet eivät ole vammaispalvelulaissa tarkoitettua erityisravintoa.

Erityisravintokustannuksia arvioitaessa tarkastellaan sairauden aiheuttamaa haittaa, aiheutuvatko erityisravintokustannukset vammasta ja sairaudesta ja joutuuko henkilö käyttämään erityisravintoja pitkäaikaisesti ja säännöllisesti.

Hakijan on esitettävä lääkärintodistus, josta käy ilmi erityisravinnon välttämätön tarve. Pelkkä lääkärin tai muun ammattihenkilön suositus ei ole riittävä. Ennen erityisravintokustannusten korvaamista selvitetään ensisijaiset tukimuodot. Erityisravintokustannuksiin voidaan saada korvausta Kelan vammaistukien, eläkettä saavan hoitotuen ja sairausvakuutuslain perusteella. Erityisravintokustannuksiin oikeutettu henkilö ohjataan hakemaan ensisijaisia etuuksia.